

Европейски съд по правата на човека

Доусет срещу Обединеното кралство
(Dowsett v. the United Kingdom)

Жалба № 39482/98

Решение от 24 юни 2003 г. на II отделение на Съда, станало окончателно на 24 септември 2003 г.

(резюме)*

Чл. 6, т. 1: право на справедливо гледане на делото при наличие на наказателно обвинение; **чл. 6, т. 3, б. "б":** право на обвиняемия да разполага с достатъчно време и възможности за подготовка на защитата си

Основен аспект на правото на справедлив процес е, че наказателното производство трябва да бъде състезателно и трябва да съществува равенство между обвинението и защитата по отношение на процедурните средства. Както на обвинението, така и на защитата трябва да бъде дадена възможност да се запознаят с представените от противната страна доказателства и да вземат становище по тях. Освен това чл. 6, т. 1 изисква органите на обвинението да разкрият пред защитата всички значими доказателства, с които разполагат – в полза на обвиняемия или срещу него.

Правото на разкриване на относимите доказателства не е абсолютно. В някои случаи може да е нужно определени доказателства да не бъдат разкривани на защитата, за да се охранят основните права на друг индивид или да се защити важен обществен интерес. Чл. 6, т. 1 обаче позволява само такива ограничаващи правата на защитата мерки, които са строго необходими. Освен това, за да се осигури, че подсъдимият ще получи справедлив процес, евентуални затруднения, причинени на защитата вследствие ограничаването на правата ѝ, трябва да намерят достатъчен противовес в следваните от съдебните органи процедури.

Фактите по делото

Жалбоподателят бил осъден от кралския съд за убийството на своя бизнеспартньор и му било наложено наказание доживотен затвор. Обвинението било, че той е платил на две други лица да убият партньора му, защото знаел за участието на жалбоподателя в измама. Защитата поддържала, че той им е платил по-малка от твърдяната сума, за да му нанесат само телесна повреда с цел временно да го извадят от строя, но единият от тях го убил, след което започнал да изнудва жалбоподателя за още пари. Прекият извършител дал показания срещу жалбоподателя относно твърдяното сговаряне за убийство.

Според жалбоподателя, той бил информиран, че съществуват 17 кутии с неразкрити му доказателства, някои от които биха подкрепили защитната му теза, че не е имал мотив да убие партньора си. Част от доказателствата му били

* Материалът е подготвен и предоставен от Фондация *Български адвокати за правата на човека*, като част от диск „Сборник материали по правата на човека”, издаден от НИП през 2007 г.

разкрити през седмицата преди разглеждането на делото от въззивния съд, но други останали неразкрити. Правителството твърди, че разкритите преди въззивното производство доказателства били две категории. Едните имали за източник компютърната система, използвана от полицията при разследването. Втората категория били свързани с паралелното разследване на измама, извършена от множество лица, включително жалбоподателя. По време на първоинстанционното производство обвинението застанало на становище, че те не следва да бъдат разкривани на защитата. След осъждането на жалбоподателя, предвид междувременното развитие в задължението за разкриване по общото право, това становище било ревизирано и те били разкрити.

Доказателствата, които останали неразкрити, били изброени в списък, предоставен на защитата преди заседанието пред апелативния съд. Като основания за запазването им в тайна били посочени професионална конфиденциалност и обществен интерес.

Неразкриването на доказателства в първоинстанционното производство и по-специално на събраните при разследването на измамата било едно от основанията за обжалване на присъдата, изложени от жалбоподателя. Апелативният съд оставил жалбата му без уважение.

Резюме на решението на Европейския съд

34. Жалбоподателят твърди, че производството пред кралския съд и пред апелативния съд, разгледани съвместно, са нарушили правата му по чл. 6, т. 1 от Конвенцията във връзка с чл. 6, т. 3 “b”.

A. Твърденията на страните

35-36. Според жалбоподателя, неразкриването на доказателства, които са признати за релевантни и значими, накърнява правото на справедлив процес и по-специално принципа за равенство по отношение на процедурните средства и правото по чл. 6, т. 3 “b” на достатъчна възможност за подготовка на защитата. При отказа на обвинението за разкриване на доказателства по време на първоинстанционното и апелативното производство, без одобрението на съдебен орган, нямало гаранции срещу злоупотреба. Жалбоподателят се позовава на решението по делото *Роу и Дейвис с/у Обединеното кралство*¹ ([GC], no. 28901/95, ECHR 2000-II), където се подчертавало, че съдът, а не обвинението, следва да решава въпросите относно разкриването на доказателства.

37-39. Правителството поддържа, че процесът като цяло е бил справедлив. Позовавайки се *inter alia* на решението по делото *Едуардс с/у Обединеното кралство*² (от 16.12.1992, A.247-B), твърди, че неразкриването на част от доказателствата в първоинстанционното производство не е нарушило правото на справедлив процес, тъй като те са били разкрити в апелативното производство. По отношение на другите, останали неразкрити доказателства прокуратурата преценила, че не са от значение. Адвокатът на жалбоподателя можел да поиска съдът да упражни контрол върху това решение.

B. Преценката на Съда

¹ Rowe and Davies v. the United Kingdom, решение на голямото отделение

² Edwards v. the United Kingdom

40. Тъй като гаранциите в т. 3 на чл. 6 са специални аспекти на правото на справедлив процес, установено в т. 1 (виж цитираното *Едуардс с/у Обединеното кралство*, стр. 34, § 33), Съдът не разглежда твърденията на жалбоподателя отделно по т. 3 “b”, а преценява доколко производството в целостта му е било справедливо (*ibid.*, стр. 34-35, § 34).

“41. Основен аспект на правото на справедлив процес е, че наказателното производство, включително процедурните му елементи, трябва да бъде състезателно и трябва да съществува равенство между обвинението и защитата по отношение на процедурните средства. По наказателни дела правото на състезателен процес означава, че както на обвинението, така и на защитата трябва да бъде дадена възможност да се запознаят с представените от противната страна доказателства и да вземат становище по тях (виж *Брандстетер с/у Австрия*³, решение от 28.08.1991 г., А.211, стр. 27-28, §§ 66-67). Освен това чл. 6, т. 1 изисква, както впрочем и английското право, органите на обвинението да разкрият пред защитата всички значими доказателства, с които разполагат – в полза на обвиняемия или срещу него (виж цитираното решение *Едуардс*, стр. 35, § 36).

42. Правото на разкриване на относимите доказателства обаче не е абсолютно. Във всяко наказателно производство е възможно да съществуват конкуриращи интереси, като националната сигурност или необходимостта от защита на свидетелите, които рискуват ответни действия, или запазването в тайна на полицейските методи за разследване на престъпления, които трябва да бъдат поставени на везните срещу правата на обвиняемия (виж например *Доорсон с/у Холандия*⁴, решение от 26.03.1996 г., *Reports of Judgments and Decisions* 1996-II, стр. 470, § 70). В някои случаи може да е нужно определени доказателства да не бъдат разкривани на защитата, за да се охранят основните права на друг индивид или да се защити важен обществен интерес. Чл. 6, т. 1 обаче позволява само такива ограничаващи правата на защитата мерки, които са строго необходими (например *Ван Мехелен и др. с/у Холандия*⁵, решение от 23.04.1997 г., *Reports* 1997-III, стр. 712, § 58). Освен това, за да се осигури, че подсъдимият ще получи справедлив процес, евентуални затруднения, причинени на защитата вследствие ограничаването на правата ѝ, трябва да намерят достатъчен противовес в следваните от съдебните органи процедури (виж цитираните *Доорсон*, стр. 471, § 72 и *Ван Мехелен и др.*, стр. 712, § 54).

43. Когато определени доказателства не са били разкрити на защитата по съображения за обществен интерес, Европейският съд няма за функция да решава дали това е било строго необходимо, тъй като по общо правило задача на националните съдилища е да преценяват представените пред тях доказателства (виж цитираното *Едуардс*, стр. 34-35, § 34). Задачата на Съда е да установи дали следваната процедура за вземане на решение във всеки отделен случай е била съобразна, доколкото е възможно, с изискванията на състезателното производство и равенството на процедурните средства и дали е включвала адекватни гаранции за защита интересите на обвиняемия.”

44. Съдът отбелязва, че случаят е много сходен с този по цитираното дело *Роу и Дейвис с/у Обединеното кралство*. Както и там, по време на първоинстанционното производство по делото на жалбоподателя прокуратурата е

³ Brandstetter v. Austria

⁴ Doorson v. the Netherlands

⁵ Van Mechelen and Others v. the Netherlands

решила, без да предупреди съдията, да не разкрива определени релевантни доказателства по съображения, *inter alia*, за обществен интерес. Подобна процедура, посредством която самото обвинение се опитва да прецени важноста на неразкритата информация за защитата и да я съпостави с обществен интерес от запазването ѝ в тайна, не отговаря на споменатите изисквания на чл. 6, т. 1, нито е в съответствие с принципите, признати от английската съдебна практика.

45. В началото на въззивното производство представителят на обвинението е разкрил някои преди това пазени в тайна материали, но е уведомил защитата, че други ще останат неразкрити. За разлика от случая по делото *Роу и Дейвис*, апелативният съд не е разгледал последните в заседание *ex parte*.

46. Относно разкритите в началото на въззивното производство доказателства Съдът отбелязва, че жалбоподателят е могъл да се ползва от тях в подкрепа на доводите си пред апелативния съд, а адвокатът му е изложил съображения относно естеството и значението им. По мнение на Съда тази процедура е достатъчна, за да задоволи изискванията за справедливост по отношение на така разкритите доказателства (виж цитираното *Едуардс*, §§ 36-37).

47. Страните спорят по въпроса дали един конкретен документ е бил разкрит на защитата непосредствено преди въззивното производство. Съдът не е убеден, че това е станало, но въпросът не е съществен за решението му, тъй като е безспорно, че други документи не са били разкрити по това време.

48. Правителството изтъква, че жалбоподателят е могъл да поиска от апелативния съд да прегледа тези доказателства. Това несъмнено е вярно и теоретически би могло да доведе до резултата съдът да не сподели становището на обвинението и да предостави на защитата и други документи. Съдът обаче припомня, че по споменатото дело *Роу и Дейвис* не е приел процедурата пред апелативния съд за достатъчна да поправи несправедливостта, причинена вследствие на невъзможността първоинстанционният съд да разгледа неразкритата информация:

“За разлика от [първоинстанционния съд], който е изслушал свидетелите и е бил изцяло запознат с всички доказателства и въпроси по делото, съдиите от апелативния съд са били зависими при преценката си относно релевантността на неразкритите материали от протоколите на заседанията пред кралския съд и от обясненията на представителя на обвинението. Освен това първоинстанционният съдия би бил в състояние да следи за нуждата от разкриване в течение на целия процес, като преценява значимостта на неразкритите доказателства при възникване на нови въпроси и при възможност за сериозно разколебаване достоверността на показанията на ключови свидетели чрез кръстосания им разпит, и когато защитата все още е могла да възприеме редица различни насоки или акценти. За разлика от това апелативният съд е трябвало да извърши преценката си *ex post facto* и дори може до известна степен несъзнателно да бъде повлиян от заключението на журито за виновност, като подцени значението на неразкритите доказателства.”

49. В такъв случай при решаване на въпроса дали тези материали трябва да бъдат разкрити апелативният съд не би бил подпомогнат от доводите на защитата относно релевантността им, нито би бил в състояние да се запознае непосредствено със събраните в първата инстанция доказателства. При тези обстоятелства възможността за искане пред апелативния съд не може да се разглежда като адекватна гаранция за защитата.

50-51. В заключение Съдът подчертава отново, че е важно релевантните за защитата доказателства да бъдат представени пред първоинстанционния съдия, за да се произнесе по въпроса за разкриването в момента, когато то може най-ефективно да способства за упражняване правата на защитата. В това отношение

може да се направи разграничение със случая по делото *Едуардс*, където въззивното производство е било в състояние да поправи недостатъците при първоинстанционното разглеждане, тъй като по това време защитата е била получила голямата част от липсващата информация и апелативният съд е могъл да разгледа отражението на новите материали върху правилността на присъдата в светлината на подробните и подкрепени с доказателства доводи на защитата (стр. 35, §§ 36-37).

52. Следователно жалбоподателят не е получил справедлив процес и е извършено нарушение на чл. 6, т. 1 във вр. с чл. 6, т. 3 “b” от Конвенцията⁶.

По искането на жалбоподателя за обезщетение за неимуществени вреди Съдът приема, че констатирането на нарушението съставлява достатъчно справедливо удовлетворение. Присъжда разноски за производството в Страсбург в размер на 14 000 евро за адвокатите му и 1500 евро за негови лични разходи.

⁶ Решението е единодушно по всички въпроси.